

PROFESNÍ VIDĚNÍ V POČÁTEČNÍ FÁZI PREGRADUÁLNÍ PŘÍPRAVY UČITELŮ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

PROFESSIONAL VISION IN THE EARLY STAGE OF UNDERGRADUATE PRE-SCHOOL TEACHER PREPARATION

**Barbora Loudová Stralczynská¹, Eva Koželuhová³, Veronika Najvarová²,
Petra Ristič¹, Zora Syslová², Milan Podpera³, Radmila Burkovičová⁴**

1 Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha, Česká republika

2 Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

3 Fakulta pedagogická, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, Česká republika

4 Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita, Ostrava, Česká republika

Abstrakt

Profesní vidění je považováno za klíčovou složku odborné přípravy učitelů. Příspěvek se zaměřuje na počáteční profesní vidění studujících Učitelství pro mateřské školy (n = 121) ze čtyř univerzit v ČR. Analyzuje, jak jsou jednotlivé domény procesní kvality předškolního vzdělávání zastoupeny v raném profesním vidění studujících učitelství pro mateřské školy. Data byla získána prostřednictvím písemných reflexí k videozáznamu vzdělávací činnosti v mateřské škole. Data byla analyzována kvalitativní obsahovou a tematickou analýzou. Výsledky ukazují, že profesní vidění studujících je převážně popisné a zaměřené na organizační aspekty, činnosti dětí a učitele, zatímco vzdělávacím cílům a procesům učení je věnována menší pozornost. Závěry poukazují na potřebu cílené pedagogické podpory v pregraduální přípravě.

Klíčová slova: *profesní vidění; učitelství pro mateřské školy; pregraduální vzdělávání; videoanalýza; kvalitativní výzkum*

Abstract

Professional vision is a key component of initial teacher education. This study examines the early professional vision of pre-service pre-school teachers (n = 121) from four Czech universities, focusing on the representation of process quality domains in early childhood education. Data were collected through written reflections on a video-recorded classroom activity and analysed using qualitative content and thematic analysis. The findings show that students' professional vision is predominantly descriptive, emphasising organisational aspects, children's

activities, and teacher behaviour, while educational goals and learning receive less attention. The results point to the need for targeted pedagogical support in pre-service teacher education.

Keywords: *professional vision; early childhood education study program; pre-service teacher education; video analysis; qualitative research*

1 ÚVOD

Kvalita předškolního vzdělávání je spojena s kvalitou interakcí mezi učitelem, dítětem a vzdělávacím prostředím (Manning et al., 2019). Schopnost učitele všimnout si a interpretovat klíčové momenty vzdělávacích situací, tj. profesní vidění, je základem profesního uvažování (Seidel & Stürmer, 2014). Přesto zůstává výzkum profesního vidění budoucích učitelů MŠ omezený. Příspěvek se proto zaměřuje na percepční složku raného profesního vidění a analyzuje, jaké domény vzdělávacího procesu studující prvního ročníku zachycují při pozorování videonahrávky vzdělávání v MŠ.

2 TEORIE

Pojem profesní vidění označuje kulturně a profesně zprostředkovaný způsob, jímž učitelé selektivně vnímají a interpretují vzdělávací situace (Goodwin, 1994). Zahrnuje dva propojené procesy: selektivní všímání (*noticing*) relevantních jevů a jejich interpretaci ve vztahu k učení dětí (Sherin & van Es, 2005). Kvalita těchto procesů odráží úroveň pedagogického uvažování v různých fázích profesního vývoje (Mischo et al., 2023). Výzkum v oblasti předškolního vzdělávání zkoumá percepční všímání většinou pouze v kombinaci s interpretací či rozhodováním (Stiewe & Ehm, 2025). Předložená studie se proto zaměřuje na percepční složku profesního vidění a konceptualizuje ji napříč klíčovými doménami procesní kvality předškolního vzdělávání: vzdělávací podporou učitele, činnostmi dětí, vzdělávacími cíli, reflexivním učením a vzdělávacím prostředím.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Příspěvek využívá kvalitativní výzkumný design (Braun & Clarke, 2006). Cílem je identifikovat, které domény pedagogické praxe studující v počáteční fázi studia percepčně zachycují. Výzkumný soubor tvořilo 121 studujících 1. ročníku bakalářských programů na čtyřech univerzitách v ČR. Data byla získána prostřednictvím video-stimulovaného úkolu zaměřeného na všímání (*noticing*), který realizovali autoři výzkumu. Po zhlédnutí videozáznamu skupinové hudební činnosti ve věkově smíšené třídě MŠ studující zaznamenali do jednotného formuláře, „co jste viděli a čeho jste si všimli“. Data byla analyzována kvalitativní obsahovou a tematickou analýzou s podporou softwaru MAXQDA (Kuckartz & Rädiker, 2023). Kategorie byly vymezeny jako domény pedagogické praxe a rozpracovány induktivně-deduktivním postupem; spolehlivost kódování byla ověřena na 10 % vzorku s mírou shody $\geq 85 \%$.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Analýza výpovědí studujících ukazuje nerovnoměrné rozložení percepčního všímání napříč doménami. Nejvíce zastoupenou kategorií byla podpora učení dětí (34,8 %); studující se soustředili zejména na organizační podporu a viditelné chování učitele. Druhou nejčtenější kategorií byly činnosti dětí (23,9 %); studující vnímali především organizační aspekty spolupráce a míru autonomie. Podobně silně byla zastoupena kategorie vzdělávacích cílů a obsahu (23,4 %), avšak cíle byly většinou formulovány obecně a chápány spíše jako zadání úkolu než jako očekávané učení. Reflexivní učení (9,1 %) a vzdělávací prostředí (8,8 %) patřily k nejméně zachycovaným doménám a byly redukovány na izolované projevy, nikoli jako systematické součásti pedagogického procesu. Celkově výsledky ukazují, že rané profesní vidění studujících je převážně deskriptivní, orientované na povrchově pozorovatelné jevy a málo propojené s uvažováním o učení a jeho podmínkách.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Příspěvek ukazuje, že rané profesní vidění studujících se vyznačuje selektivním zaměřením na určité dimenze pedagogické praxe. Zjištěné domény netvoří vývojovou ani hierarchickou strukturu, ale spíše mapu viditelnosti pedagogické

praxe, která ukazuje, které dimenze procesní kvality jsou pro začínající studenty percepčně dostupné. Studující si všímají podpurného chování učitele a spolupráce dětí, avšak jen omezeně rozpoznávají vzdělávací cíle, pedagogické záměry, reflexivní učení a procesy učení dětí. Tyto vzorce odpovídají mezinárodním zjištěním, podle nichž se profesní vidění nerozvíjí spontánně, ale vyžaduje systematickou podporu. Izolace percepční složky profesního vidění tak zpřesňuje porozumění jeho ranému utváření a poukazuje na potřebu cílené práce s videem, explicitního ukotvení vzdělávacích cílů a řízené reflexe jako klíčových nástrojů počáteční přípravy učitelů.

6 LITERATURA

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Goodwin, C. (1994). Professional vision. *American Anthropologist*, 96(3), 606–633. <https://doi.org/10.1525/aa.1994.96.3.02a00100>
- Kuckartz, U., & Rädiker, S. (2023). *Qualitative content analysis: methods, practice and software* (2nd ed.). SAGE.
- Manning, M., Wong, G.T., Fleming, C.M., & Garvis, S. (2019). Is teacher qualification associated with the quality of the early childhood education and care environment? *Review of Educational Research*, 89, 370–415.
- Mischo, C., Wolstein, K., & Peters, S. (2023). Professional vision of early childhood teachers: relations to knowledge, work experience and teacher child-interaction. *Early Years*, 43(4–5), 828–844. <https://doi.org/10.1080/09575146.2022.2028129>
- Sherin, M. G., & van Es, E. A. (2005). Using video to support teachers' ability to notice classroom interactions. *Journal of Technology and Teacher Education*, 13(3), 475–491.
- Seidel, T., & Stürmer, K. (2014). Modeling and measuring the structure of professional vision in preservice teachers. *American Educational Research Journal*, 51(4), 739–771. <https://doi.org/10.3102/0002831214531321>
- Stiewe, A., & Ehm, J. (2025). Preschool teachers' noticing: a review of conceptualizations, operationalization, and empirical relations. *Zeitschrift für Erziehungswissenschaft*, 1–30. <https://doi.org/10.1007/s11618-025-01343-x>